

# Toučky




## XXVIII.

# přepyšskou minulostí

### TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

Dějiny lidí jsou naplněny příběhy a událostmi radostnými, povznášejícími a pro další pokolení příkladnými. Zpětný pohled do historie má však i své stinné stránky, příběhy smutné a tajemnosti nikdy nezodpovězené. Některé z nich budou tématem našeho toulání tak, jak je kronikáři Přepych v minulosti zaznamenali. Tyto zprávy dotvářejí kolorit života našich předků: pohled na sociální, ekonomický a mezilidský rozměr tehdejších společenských souvislostí. Také v tom spočívá poučení z naší historie.

### TAJEMNÝ VÝSTŘEL

*Je pátek, 24. února 1797. Světélka, objevující se v přepyšských roubenkách oznamují, že se blíží večer. V chalupě č. 42 hospodaří Tomáš Plichta. V červenci mu bude 55 let, a i když to je na tehdejší dobu docela pokročilý věk, na pár kusů dobytka, trochu polnosti a domácnost zatím stačí. Žije zde sám. Do setmělé místnosti přinesl ze dvora pár polínek a položil je k peci. Je půl sedmé večer a temná místnost žádá trochu světla. Z přihrádky u pece vybere proschlou louč, založí ji do kovového svícnu a zapálí. V klidu stojí, čeká, až se blikající světlo ustálí. Hluk výstřelu a řinčící sklo okenní tabulky ani nevnímá. Umírá krátce poté, co kulka z ručnice prochází pod třetím žebrem a zasáhne srdce.*



*Jedním z těchto oken vletěla do místnosti smrtící střela, která ukončila život Tomáše Plichty.*

S trochou autorské licence mohla takto vypadat tragická událost onoho večera. Abych nenarušil věrohodnost Toulek, popíšu událost slovy tehdejších kronikářů.

„Léta Páně 1797 dne 24. února večer v půl sedmé hodině v Přepychách byl oknem zastřelen ve své vlastní světnici kulkou z ručnice Tomáš Plichta, chalupník, právě když stál u svícnu a louč rozsvěcoval a do svícnu ji dával. Rána šla skrze okno a prostřelila jej pod třetím žebrem veskrz, skrze lopatku ven vylítla a do lišty u dveří se zarazila. Když nebyl ani čtyři minuty živ, padl na zem a hned umřel. Pravilo se, že jej měl jeho vlastní strejc Matěj Plichta z Přepych zastřeliti, sedlák u dvora, byl také hned do žaláře na Opočno vzat, kdež celý týden seděl a tam odtud vlastníma koňma byl do Králového Hradce k hrdelnímu právu odvezen. Zabitý týden tak ležel, nato přišla lékařská komise z Opočna, byl odvezen a podroben pohřbu. Však po pohřbu přišla krajská komise z Hradce, byl z hrobu vykopaný, z rakve vyndán a prohlížen, pak zase zakopaný a tu skrze jeho seděl Matěj více než tři čtvrti léta v Hradci, načež domů propuštěn z nedostatku důkazů a nic se mu jiného nestalo. Však mnoho jej to stálo, byl-li jest tím mordem vinen nebo ne tj. u Boha, mělo jej to však přes čtyři sta zlatých státi.“

Nevyřešeným trestním případům dnes říkáme kriminalistické pomníčky. Toto je jeden z nich. K doplnění údajů té doby můžeme ještě uvést, že rychtářem byl v Přepychách Jan Novák, č. 58, farářem Martin Václav Kayser a že zde žila ještě druhá rodinná větev Plichtových, kteří měli usedlost někde v uličce za Geletovými.

## TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

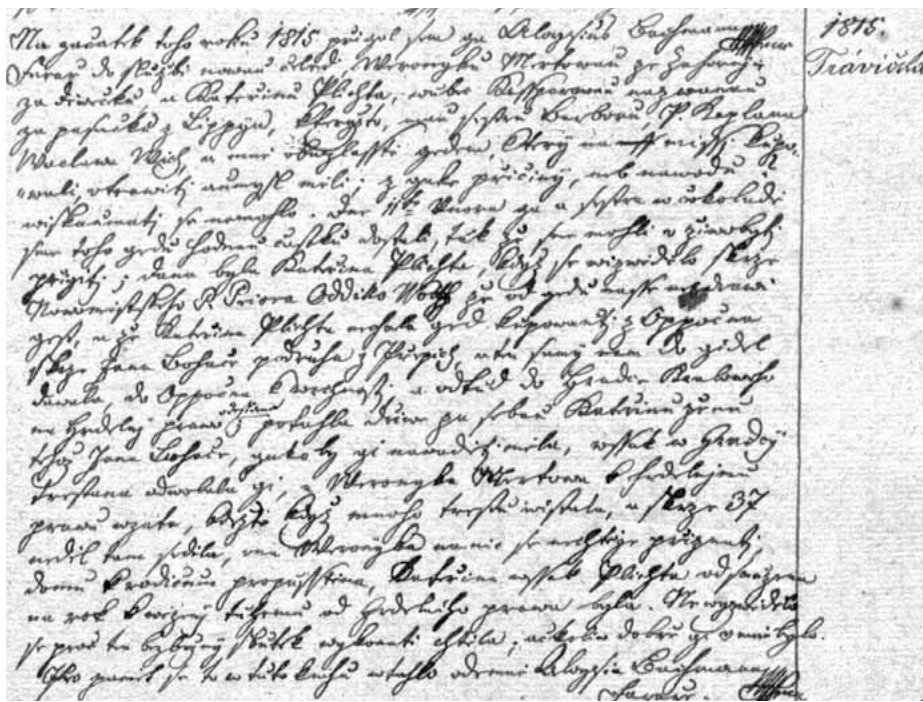
### TRAVIČSKÁ AFÉRA

Je začátek roku 1815. Na ostrově Elba nalodil Napoleon Bonaparte svých 1100 vojáků, 80 koní a 4 děla na zrekvírované lodě a vyrazil s nimi k francouzskému pobřeží. Následně je jeho osud tragicky naplněn prohranou bitvou u Waterloo, vyhoštěním na ostrov sv. Heleny a smrtí. Do dnešních dnů trvají úvahy o jeho otrávení arsenikem.

V Přepychách je v té době rychtářem Mikoláš Němeček, č. 7 a na faře žije farář Alois Bachmann, jeho sestra Barbora a kaplan Václav Vích. Nevím, kolik toho v té době věděli o Napoleonovi, ale i oni se stanou aktéry možné tragédie, v níž je arsenik rovněž přítomen.

Protože farář Alois Bachmann je z hlediska historie Přepych osobnost nesmírně významná uvedu nejprve několik zajímavých údajů z jeho života. Narodil se 7. listopadu 1764 v Bohdanči. Absolvoval filosofii a teologii na Univerzitě Karlově v Praze. Po vysvěcení na kněze nastoupil v roce 1789 jako kaplan do Přepych. Zde, s krátkou přestávkou, působil 50 let až do roku 1839. Rok před tím byl královéhradeckým biskupem Karlem Boromejským jmenován děkanem. Byl také velmi schopným, až pedantským kronikářem. Jeho zásluhou je období přelomu 18. až téměř do poloviny 19. století popsáno velmi detailně, a je dodnes bohatým zdrojem pro pátrání po minulosti naší obce.

Po Novém roce 1815 přijal farář Bachmann do služby na faru novou čeleď. Děvečku Veroniku Mertovou ze Záhornice a Kateřinu Plichtovou, zvanou Kašpar, z Lipin za pasačku. Tyto se faráře, jeho sestru Barboru a kaplana Václava Víta pokusily otrávit jedem na krysy, který obsahoval arsenik. V sobotu 11. února bylo ke



Zápis události ve farní kronice – zapsáno Aloisem Bachmannem.

snídani kakao (nazývané čokoláda), do kterého děvečky jed nasypaly. Po těžkých nevolnostech třech poškozených potvrdil novoměstský převor Addi Wolff, že kakao skutečně obsahuje arsenik. Děvečky byly předvedeny před opočenskou vrchnost o odtud na hrdelní právo do Hradce Králové. Zde při výslechu přiznala Kateřina Plichtová, že jed jí obstaral v Opočně Jan Boháč, podruh z Přepych. Nejprve tvrdila, že ji k tomu měla naváděti žena Jana Boháče Kateřina, ale na hrdelním soudu to odvolala. Veronika Mertová „...mnoho trestu vystála a 37 neděl v arestu seděla a na nic se nechtěje přiznati, domů k rodičům propuštěna“. Kateřina Plichtová byla hrdelním právem odsouzena na rok k vězení. Nikdy ale nevyzradila, proč ten skutek vykonala.

Mezi lidem obecným panovalo k té události mnoho spekulací a interpretací. Nechci jejich řady rozšiřovat, přesto mi to nedá, zamyslet se nad některými souvislostmi. Zdá se mi nepravděpodobné, aby tento úmysl pojaly dvě prosté, asi nevzdě-

lané ale zbožné ženy, samy od sebe, bez nějakého vnějšího impulsu. V jaké době se událost odehrává? Je to doba legalizace náboženských svobod, kdy se po vydání Tolerančního patentu Josefa II. oživuje v monarchii protestantské hnutí. V přepýšské farnosti je registrováno 697 protestantů (lidově nazývaných helvetů) a farář Bachmann uvádí, že se mu jich za jeho působení 60 podařilo navrátit do lůna katolické církve. Náboženská uvolněnost vede na druhé straně ke svárům a vzájemné nevraživosti. Dalším faktem je i osobnost faráře Bachmanna. Ve své pečlivosti a pedantnosti dokládá historickými materiály církevní majetek a náležitosti, povinnost dodržování práv a zvyklostí. V době jeho působení je vedena i řada soudních sporů o farní majetek a nároky. Což když motivace travičského činu vzešla právě z tohoto prostředí? Spekulacím možná nahrávala i skutečnost, že pachatelka trojnásobného pokusu o vraždu byla odsouzena pouze na 1 rok vězení.

## TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

### O PORUŠOVÁNÍ PŘIKÁZÁNÍ - NEPOKRADEŠ!

*Není pochyb o tom, že krádeže provází lidstvo od nepaměti. Je proto logické, že toto přikázání má své místo i v křesťanském desateru. Procházka našimi kronikami rovněž potvrzuje, že ani v minulosti nebylo některým lidem „nic svaté“. Často se krádeží a loupeží dopouštěla vojska, táhnoucí krajem. Ve středověku to byla mnohdy vojska cizácká a žoldácká, bez většího vztahu k místnímu obyvatelstvu a krádeže nebyly motivovány jen špatným zásobováním a nedostatkem obživy vojáků, ale i důvody kořistnickými. Těchto činů se dopouštěli prostí vojáci, ale i jejich velitelé a „osobnosti vznešené“. Nedávno jsme měli ve škole vystavenou kopii Dáblovy bible (Codex gigas), největší rukopisnou knihu světa, odvezenou v době třicetileté války švédskými vojsky z Prahy. Nejvyšší hodnostáři švédské armády se jistě chtěli zavděčit královské rodině, když tento lup, ze sbírek Rudolfa II., darovali švédské královně Kristyně I.*

Na třicetiletou válku a loupežná vojska máme ostatně památku i v Přepychách. Léta Páně 1643 dne 3. října v noční hodině vtáhli vojáci lupiči do vsi Přepych, drancovali téměř 3 hodiny do svítání, s 69 uloupenými koňmi a lepšími věcmi odešli, kostelníka Matyáše Chudého kulkou probodli, a také ostatní kopími smrtelně pobodali. Téhož roku též oknem vnikli do filiálního kostela křivického a mnoho škody v něm napáchali.

V kronice je podrobněji popsána i svatokrádež v kostele svatého Prokopa, ke které došlo 19. září 1838. Vyšetřování případu popisuje Alois Bachmann: „Dne 4. října 1838 odpoledne držena byla ve farním domě vrchnostenská komise z Opočna stran krádeže, která se v noci dne 19. září téhož roku na 20. září v chrámu Páně sv. Prokopa farním v Přepychách stala, v přítomnosti jemnost pana Justiciána Baltazara a jeho aktuára (nižší, středoškolsky vzdělaný soudní úředník – pozn. V. Z.) p. Urbana. Vyšetřovala zde, jakým způsobem byl se zloděj do chrámu Páně dostal, jaké věci ukradl, zdali byly i jiné věci též, které se mohly odciziti? Zdaž ze hřbitova

po žebříku na chór se lupič dostal? Neví se. Na to vše byl jsem já, farář Alois Bachmann tázán, též i zdejší pan učitel Josef Špaček, který spolu jest zádušníkem (správce fondu na údržbu kostela – pozn. V. Z.), a který byl první, kdož dne 20. září ráno před osmou hodinou ranní do chrámu Páně přišel. Krádež tu nejdříve zpozoroval, na všechno dotazován byl, což bezpochyby dále ku krajskému úřadu zasláno bude.“

„Z jarmárky v sakristii byl odcizen stříbrný pozlacený kalich, dále stříbrná pozlacená patena, vážící obojí asi 34 lotů, z tabernákulum melchisedech stříbrný pozlacený, z velkého oltáře všechny svíce v počtu 10 okolo půl čtvrtky libry, též jedna alba stará, korporál z burzy a od pluviálu smutečního všechny porty zlaté. Tak velikou škodu chrámu Páně zdejšímu způsobil, naprav jej sám Bůh, aby zlosyn poznal svůj bezbožný skutek a věc tu navrátil.“

Většině z nás, teologických laiků, bude asi dost uvedených pojmů velkou neznámou, proto si v rámci „osvětové funkce Toulek“, dovolím, s využitím Wikipedie, jejich osvětlení do dnešního jazyka.



*Patena nebo paténa je liturgická nádoba, která se v křesťanských církvích používá při slavení eucharistie. Mívá tvar okrouhlého talířku a vyrábí se obvykle ze zlata nebo pozlaceného stříbra. Někdy se jako patena označuje i obětní miska.*



*Tabernákulum je nejposvátnější místo v katolických kostelích, určené pro ukládání nádob s eucharistií.*



*Melchisedech (také ciborium) je nádoba na posvěcené hostie.*

## TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

*Přepýšská farnost byla rozsáhlá a k povinnostem místního faráře patřilo zajíždět na mše, poslední pomazání a k dalším událostem do mnoha okolních obcí. Fara měla v minulosti ve vlastnictví koňská spřežení, zapřahaná nejen do polních prací, ale i do bryček, saní nebo jiných potahů. Zejména v zimě se bez těchto dopravních prostředků té doby farář neobešel. Nepřekvapuje, že i tyto prostředky byly objektem krádeží.*

„V roce 1870 dne 24. března před svátkem Zvěstování P. Marie byla v noci ukradena jak kostelní bryčka, jako také děkanova ze staré kol-

ny, z ostatních vozů vedle ukradena modrá vlněná deka a fialový polštář odvážně rozřezán. Toto uloupení obou těchto vozů bylo ostatně již opakované, když již první se stala v předcházejícím roce 1869. Tím vzniklá škoda dosáhla po obakrát přes 30 zlatých. Největší podezření padlo tentokrát na Jana Mervarta, obuvníka z Přepych, který se neteší dobré pověsti a v jehož bytě po následně provedené prohlídce opočenským četnictvem se našly jisté viditelné pozůstatky kůže ze starého vozu. Mervart byl sice pohnán před soud, ale nepřineslo to žádný výsledek.



Bryčka



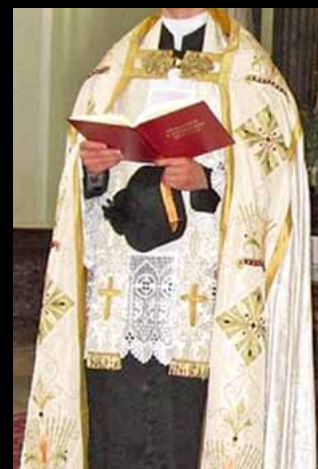
Saně za koně

*Pro upřesnění uvedené hodnoty uvádím ještě poznámku z Wikipedie. (Po r. 1858 zavedena byla u nás v peněžnictví desítková soustava. Na základě jejím má Rakousko v letech 1858–1892 základní jednotku mincovní 1 zlatý (zlatka), který měl 100 krejcarů (rak. čísla). Na zlatky a krejcare se u nás mezi lidem, zvláště na venkově, počítalo ještě dlouho poté, když zavedeny byly jako platidlo koruny a haléře. Názvy zlatka a krejcar vymizela až s první světovou válkou.)*



*Jeden z historických povozů používala přepýšská mládež ještě v 60. letech minulého století při lidových veselících. Zajímavostí na snímku je že v hloučku "veselých hochů" je i pan farář František Mandys.*

*Korporál je bílá lněná látka čtvercového tvaru užívaná při slavení mše svaté v katolické církvi. Na korporál se během mše pokládá patena, kalich a případně taktéž ciborium. Při mši v mimořádné formě římského ritu se na něj pokládá i samotná hostie. Alba je dlouhá bílá liturgická košile.*



*Pluvíal je bohatě zdobený liturgický plášť, původně s kapucí pro nošení do deště. Postupem času se začal nosit i při nedeštivém počasí a kapuci nahradil v zadní části většinou bohatě zdobený štít*

*V zápisech jsou pro míry, váhy, délky a peníze používány staré jednotky, které se v průběhu času měnily. V článku je zmíněna váha kalichu a pateny 34 lotů. Jeden český lot měl v přepočtu 16,06 g, takže uvedená váha 34 lotů je 546,04 g, tedy něco přes ½ kg.*

*Podobně bylo odcizeno 10 svíců váhy půl čtvrtky libry. 1 česká libra byla 513 g, Čtvrtka libry 128,25 g a půlka čtvrtky libry vážila 64,125 g, což je váha uvedených ukradených svíců. Třeba u polností 1 lán měl 17,27 ha, 1 jítro 57,56 arů a korec 28,87 arů.*

## TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

### PŘIKÁZÁNÍ NEPOKRADEŠ - PO I. SVĚTOVÉ VÁLCE

Ani po skončení 1. světové války a vzniku nové republiky někteří jedinci s porušováním přikázání „Nepokradeš!“ nepřestali. Ze saní byly v roce 1920 ukradeny teplé kožesinové přikrývky, které chránily pana faráře před nepřízní počasí v zimních měsících. Ani tehdy nebyl pachatel vypátrán.

Ještě vážnější bylo vyloupení farního kostela a krádež mnoha věcí v noci ze dne 2. na 3. února téhož roku. Zloději odcizili odtud mnoho věcí. O spáchané loupeži byla ihned podána zpráva četnické stanici a patronátnímu úřadu v Opočně, jakož i biskupské konsistoři v Hradci Králové. Četnictvo z Opočna telefonovalo na pět četnických stanic o zapůjčení policejního psa na vypátrání zlodějů, ale žádná stanice psa nezapůjčila. Konečně v Hořicích byl jeden ze zlodějů zatčen a nalezeny u něho různé věci, ukradené ve zdejší kostele. Z kostela byly odcizeny tyto věci: dvě alby, tři rochety pro kněze, tři rochety pro ministranty, pět plátěných map z oltářů, pět humeralů, 12 ručnicků, fialové čtyřdílné záclony od hlavního oltáře, červená soukenná přikrývka z oltáře, šest černých a jedna fialová komže pro ministranty, dva fialové a jeden červený pláštík pro ministranty, jeden menší a jeden velký soukenný koberec, klerista (talár) velebného pána Václava Hájka, kaplana v Záboří a velebného pána Vincence Brebise, zdejšího kaplana, křížek k zaopatřování nemocných, tři cingula, 2 lžičky stříbrné a pozlacené, asi 20 velkých hostií ze sakristie, mosazný klíč od svatostánku ve kterém byla velebná svátost, kterou lupiči na dlažbě rozházenou pohodili a pošlapali. Za příčinou takového zneuctění Velebné Svátosti byla konána smírná pobožnost ve zdejší kostele. Když zdejšímu farnímu úřadu oznámila četnická stanice v Opočně, že některé z odcizených věcí ze zdejšího kostela uloženy jsou u Okresního soudu v Hořicích, vydal se tam zdejší kostelník Josef Jelen a zjistil, že část věcí je z našeho kostela. Ale z alb již byly ušity košile, koberec a pláštík byly rozstříhány. Všechny věci byly odeslány ke Krajskému soudu do Hradce Králové. Teprve až v roce 1922 byla část ukradených věcí na vybídnutí divizního soudu v Josefově navracena. Bylo zjištěno, že lupič František Říha loupil ve Starém Bydžově a v mnoha dalších kostelích. Odsouzen byl na 8 let žaláře.

Poněvadž při krádeži v kostele bylo odcizeno mnoho kostelního prádla, učinily z vlastního popudu některé dámy z Přepych sbírku milodarů na jeho nové pořízení. K tomuto účelu bylo vybráno 3.328 Kč a mimo to dal 500 Kč patronátní úřad ze zádušní pokladny.



*Rocheta (z lat. rochettum, od staroněm. Roch, Rock), je v západních církvích volně bílé liturgické svrchní roucho s úzkými rukávy, sahající po kolena a na okraji často zdobené krajkou.*

*Humerál je část liturgického oděvu katolických kněží. Jedná se o šátek z lněného plátna, který si kněz klade na ramena a kolem krku, doplněk k albě.*



*Cingulum je opasek, šňůra či pás. V katolické církvi je cingulum obvykle bílá šňůra, kterou si řeholníci v pase převazují dlouhý hábit. Při bohoslužbách si jím kněží i jáhni převazují v pase albu. Cingulum je také širší pás látky, který se dává kolem pasu a oba jeho konce zakončené ozdobnými šňůrkami visí volně dolů na levém boku. Kněží nosí cingulum černé barvy, biskupové a kněží s titulem monsignore nosí cingulum fialové barvy, kardinálové červené barvy a papež bílé barvy.*



## TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

### ODPADLÍCI

Stinnou stránkou minulosti katolické církve v určitých historických etapách je odchod některých věřících k jinému, v Čechách zpravidla protestantskému, náboženství. Netýkalo se to jen jedinců „lidu prostého“, ale zvláště nepříjemné to pro církev bylo, šlo-li o kněze. Vedle období po vydání Tolerančního patentu Josefem II, zesílila tato tendence rovněž po vzniku republiky. I takové případy se v minulosti naší obce vyskytují a v následující části jeden takový uvedu.

Dne 3. června 1917, na slavnost Nejsvětější Trojice Boží, slavil své kněžské prvotiny, právě vysvěcený bohoslovec, Václav Vojtěch Hájek, narozený v Přepychách čís. 12. Bylo mu 26 let. Jako novosvěcenec byl ustanoven kaplanem v Záboří (vikariát Kutná Hora). Z důvodu sňatku, někdy kolem roku 1922 odpadl z církve katolické a přešel k náboženství československému. Něco z jeho dalšího osudu popisuje v kronice farář František Honců.

„Za dvacet let svého odpadu byl třikrát ženat, handloval v ženských. Proto ho i českomoravská církev propustila ze svých služeb. Nějaký čas byl bez zaměstnání, vypomáhal ve mlýně a také sušil na naší farské zahradě, jejíž polovinu má najatou jeho sestra Mařenka, chodíval denně na mši svatou. Potom na zásah nějaké vlivné osoby stal se českomoravským farářem v Mnichově Hradišti. Roku 1944 těžce onemocněl a zemřel v královéhradecké nemocnici 16. června 1944, právě na svátek Božského Srdce Páně. Bylo mu 53 let. Vrátili se do církve a smířiti se s Bohem se zdráhal, že by jeho poslední manželka nedostala pensi po něm. Přivolaný kněz udělil umírajícímu poslední absoluci. Nesplnilo se přání jeho umírající zbožné matky (+29. 5. 1939), když mu kladla na srdce: „Václave, vrať se zpátky!“.

Ještě po smrti byl příčinou velké mrzutosti. Jeho zbožné sestry chtěly ho pochovat do hrobu jejich matky. Duchovní správa byla ochotna ho přjmouti na zdejší zádušní hřbitov (ačkoli jako jinověrec zemřel jinde), ale do oddělení nekatolíků. Kaplan František Mandys to měl zprostředkovat, ale marně. Dokonce i jedna ze sester vyhrožovala odpadem. Vlažní katolíci byli pro to, abychom ustoupili. A tak se stalo. Bylo voleno menší zlo! Hřbitov stojí na Hájkově pozemku a Mařenka Hájková denně přistupuje ke stolu Páně a obětavě zdobí oltáře květinami. To byly polehčující okolnosti. Věřící katolíci byli proti tomu. Dokonce farní úřad Přepychy obdržel anonymní dopis z 19. 6. 1944, psaný neumělou rukou s tímto obsahem: „Hamba Vám, že slováka na hřbitov katolíků“. Pohřeb jeho konal se v pondělí 19. června ve 2. hodiny odpoledne z rodného domu. Bylo zde 17. českomoravských duchovních (jestli to byli!) a pohřbil ho Vincenc Brebis, bývalý zdejší kaplan. Nešťval, ale dokonce přiznal: „Kněžské povinnosti jsou příliš těžké a člověk si chce někdy ulehčit!“ Nezpůsobilo to ve farnosti žádný náboženský otřes! Deo gratias!“ Snad ještě doplním, že bývalý přepyšský kaplan Vincenc Brebis se stal rovněž odpadlíkem, údajně proto, že se nestal administrátorem fary. Kronikář uvádí, že v té době (rozuměj – po vzniku republiky), začalo hnutí odpadlické k sektě československé luteránské, jež strhlo asi 250 osob farnosti, hlavně lidí dělnických, k odpadu.

### KDYŽ PŘÍRODA ZLOBILA

*Příčinou temných stínů minulosti nebyli vždy jen lidé, jejich závist, netolerance, touha po bohatství, nevraživost, lhostejnost či jiný osobní a společenský neduh. Kroniky jsou zaplněny také smutnými událostmi, které pro lidi připravila příroda, její živly, nebo jen tragická osudová chvíle. Postupně proběhnu 5 století a o některých událostech, zapsaných v kronikách, se zmíním.*

**1644** - Dne 4. ledna syn Matyáše Boukala byl zabit v lesích borovicí, kterou jeho druh jemu pomáhající, nechtěně zvrátil na něj. Byl pohřben na přepyšském hřbitově.

**1688** – Dne 6. července od hromu k Bolehošti sluhovi na poli pod jednou hruškou zabito dobytka ovčího a svinského na 85 kusů a některý skot na očích ještě škodu měl, ale přišli k sobě zase a každý ten kus zabitý na pravé straně ležel. Tak zaznamenáno se nalézá v třetí matrice, a to sice ku konci.

**1691** – Dne 18. května stalo se při puštění Božím krupobití velké, že všechno obilí pozimní i jaří u Přepych vůkol i na jiných místech ztlučeno bylo, jen jako strniště požaté zůstalo, které však se již počalo metat, však mocný Pán Bůh, zase z toho obnože vyšly, že lidi zas měli co sít a klidit.

**1693** – Dne 18. srpna kobylinky připadly k Častolovicům, odtud k Zádolí, Semečnicům a Opočnu, přes rybník Broumar k Bohuslavcům šly tak hustě, jako mrak a vojsko se táhly a padaly, škod mnoho nadělaly, i stromy vrby se s nimi rozhýbaly a lámaly, nevím, kde konce vzaly.

**1705** – Dne 28. července umřel Jan Šolc, rychtář čánecký. Smrt jeho nešťastná byla, padl z koně v Pře-

## TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

### KDYŽ PŘÍRODA ZLOBILA

pyších, a to u Herzánovy třešně, kterýž ho táhl až před Jasenkovy. Tu utrlh třmen a on vstal, umyl se, nic neříkal, až domů přišel a tu snad omdlel, nic nemluvil až do smrti, kdež umřel v Pánu. Pán Bůh mu rač milostiv býti.

**1710** - V červenci bylo v lesích přepýšských nalezeno dítě, snad jak se pravilo od cikánů zanechané, které dne 9. července dle nařízení velebné konsistoře pokřtěno jest, jemuž jméno dáno Kateřina, v přítomnosti Adama Svatoně, kostelníka zdejšího, v soukromé kapli, tak jak od velebné konsistoře nařízeno bylo. Křtil Jan Junk, farář přepýšský.

Škoda, že se už asi nedozvíme, jak dál bylo s dítětem naloženo.

**1752** - V tomto roce řádila ve zdejším kostelním obvodu strašlivá epidemie, takže mnoho lidí touto nemocí postižených na ni zemřelo. Jen v měsíci únoru bylo na místním hřbitově pochováno 56 lidí. Epidemie řádila až do roku 1758 a za tuto dobu zemřelo 172 lidí, včetně vojáků. (Jde o období tzv. sedmileté války – poznámka V. Z.).

**1792** - Dne 20. července odpoledne k třetí hodině, strhla se z malého mraku veliká bouřka s přívalem a kroupy padaly, z nichž to některá jako holubí vejce byla, příval ten však jenom štrychem šel od Bolehoště tam stranou k Horce a k Jírovskému lesu, učinil na polích škodu velkou, k Opočnu však na tu stranu se nic škodného nepři-hodilo.

**1803** - Dne 24. května okolo čtvrté hodiny po poledni přišla taková bouřka, že hrom bil a strhla se tak náramná povodeň z nesmírného lijavce, že v zdejší přepýšské obci nadělala přenáramných škod na

cestách a rolích a mezitím kroupy a ledovce padaly, na polích a lesích jich až na půl lokte leželo (loket = 59,3cm- pozn. V. Z.). V obci Záhorské na jejich půdách obilí potloukly, od čehož nás pán nebes ráčíš chrániti.

**1808** - Tohoto roku byla pošetilá a dlouhá zima, že na mnohá léta pamětník nebyl, aby tak přenáramnou zimu zkusil. Po Třech králích tak krutá byla, že lidem na tisíce škod na příbytkách způsobila, poněvadž napořád všichni všude a všechno promrzlo a žádná bezpečnost před mrazy nic nepomáhala. Jarního času nemohlo se nic na polích připravovat, až teprve dne 25. dubna počali lidé orat a sít.

**1811** - Od počátku roku až do podzima nepřišel žádný déšť, jen občas bouřky a krupobití, ale sucho bylo nesmírné. V počasí se takové věci sběhly, které po sta letech naši potomci za nemožné a k víře podobné pokládati budou.

Zem byla rozpukaná, obilí, tráva a otava vše poschlo, neúroda skrze sucho přílišná byla, po korci obilí sotva mandel nebo půl. Skrze to neobyčejná drahota všude nastala, k tomu daně neslýchané uložené na lid, kontribuce osminásobná se platila. Jeden mandel žitné slámy stál 34 zlatých, jedna libra másla 4 zlaté, kráva vyšla až na 600 zlatých (pro představu – v roce 1800 koupil Josef Novák chalupu č. 25 i s polnostmi – dnes starostka – za 770 zlatých – pozn. V. Z.).

**1813** - Od 6. do 9. března řádil bez přerušení silný bouřlivý víchr, který ve zdejších lesích způsobil značné pohromy. Jen ve farním lese padlo 250 stromů a dalších 160 sáhů (1 český sáh = 1,78m) bylo polámáno.

Podobná pohroma přišla do lesů v roce 1834. O jejím rozsahu svědčí to, že farnost tehdy, za prodej bouří vyvrácených a pokácených stromů, získala prodejem dřeva 11.570 zlatých.

**1841** - Dne 29. června potkalo, o svátku apoštolů Petra a Pavla, zdejší farní kostel velké neštěstí. Při dopolední mši v Křivicích se ze severní strany přihnala strašlivá černá bouře. Udělala se tma, jeden blesk následoval druhý. Po dokončení mše spěchal farář rychle zpět do Přepych. Doma se mu naskytl obraz zkázy. Celá kopule věže byla najednou žalostně rozmetána a tisíce kusů viselo kolem dokola a když farář vešel do Božího domu, viděl všechna okna zcela rozbitá a kostel následkem dvojího udeření (jak lidé vyprávěli), byl plný ještě kouřící dusivé páry. Rozmetaná věžní kopule byla v listopadu snesena a věž byla později opatřena okrouhlou střechou z prken, kterou postavil tesař Jan Strejček ze Záhornice.

**1866** - Prusko-rakouská válka nepřinesla jen drtivou porážku rakouských vojsk u Hradce Králové, ale doprovázela ji i epidemie cholery. Ani přepýšské farnosti se tato pohroma nevyhnula. Výčet zemřelých je stručný, ale výmluvný: Přepychy – 47 osob; Bolehošť – 7; Dobříkovec – 2; Lhota – 4; Lipiny – 10; Vyhnalice – 1; Záhornice – 3 osoby.

**1868** - Dne 7. prosince odpoledne přišla neobyčejně silná vichřice. Střechy fary a kostelní věžky se nadzvedly a za strašného rámusu byly shozeny dolů. Díky opočenskému patronátnímu úřadu se rychle podařilo vše provizorně zakrýt.

## TEMNÉ STÍNY MINULOSTI

### STOLETÍ DVACÁTÉ

Pro století dvacáté jsem na závěr vybral podobnou kalamitu, kterou v našich lesích, v roce 1922, způsobila jiná potvora – Bekyně mniška.

V průběhu minulého století způsobila bekyně mniška ve střední Evropě velké škody. K masovému výskytu však začalo docházet teprve v souvislosti s vysazováním smrkových monokultur. Smrk je napadán nejčastěji. Brzy na jaře malé housenky, vylíhlé z vajíček, napadají rašící pupeny. Jedna housenka spotřebuje během svého vývoje asi 1000 jehlic, ale ještě větší počet žírem poškozených jehlic opadá. Při ztrátě 70 % jehlic smrkový strom hyne, borovice při 90 %. V našem okolí byly nejvíce postiženy lesy směrem ke Křivcím a Bolehošti. Do boje s mniškou byly zapojeny i školní děti, které hašeným vápnem kladená vajíčka ničili, nebo potíraly kmeny stromů lepkavými látkami. Při velkém výskytu byla ale účinnost těchto prostředků velmi malá. S kalamitou si v příštích letech, tuhou zimou, poradila spíše sama příroda.

Ani v současnosti nejsme od přírodních kalamit uchráněni. Monokulturní lesy - převážně smrkové - oslabené dlouhotrvajícím suchem v druhé dekádě našeho století podléhají ničivým poryvům větru a přemnoženému kůrovci. Podíváte-li se do Horky, Sadek nebo Jírovského lesa, zjistíte, že tento živel dorazil i do Přepych.



### EPILOG

*Toto vyprávění příliš veselé a zábavné asi nebylo. Ale takový už je i život. Chvilky radostné střídají i okamžiky nepříjemné. A v kronikách (a dnes v médiích), ty černé, často převažují. A to ještě nebyla zmínka o požárech, které jsem popsal v Toulkách č. 7. Snad jsme si ale připomněli, s jakými temnými stíny se lidé od nepaměti potkávají, a že podobné, nebo stejné, bývají i jejich příčiny. V něčem je lidstvo skutečně nepoučitelné. Tak snad příště o něčem veselejším.*

Vladimír Zdeněk, st.



Bekyně mniška - housenka



Bekyně mniška - motýl



Lýkožrout smrkový



Les zdecimovaný kůrovcem